

Zagrebačka Dubrava od predgrađa do grada

Janekovićeve
parcelacija, snimak
iz zraka, 2012.

Burni život zagrebačkog *melting pota*

Naselje koje je dugo bilo rub grada, (pre)gusto naseljeno i puno neuralgičnih točaka, u samo 60 godina prošlo je intenzivan put od polja i livada kamo se odlazilo u lov, preko predgrađa do grada u malom

Najviše volim Dubravu, kvart u kojem stanujem. Taj naš grad u gradu po arhitekturi i načinu života podsjeća me na živi srednjoamerički gradić. Odgovor je to Borivoja Dvorničevića Borde, legendarnog autora animiranih filmova, rođenog Osječanina, na pitanje o najdražem mjestu u Zagrebu.

Dubrava je uistinu poput Amerike - zagrebački *melting pot* (lonac za taljenje). Naselje koje je dugo bilo rub grada, (pre)gusto naseljeno i puno neuralgičnih točaka, u kojem su se istodobno snimali vebelni filmski spektakli, poligon za socijalističke utopije, multietnički kvart u kojem se tolerancija uistinu živi a ne samo propagira. U samo šezdeset godina prošlo

je intenzivan put od polja i livada kamo se odlazilo u lov, preko predgrađa, potom dijela grada do grada u malom. Dubrava je, kao i Novi Zagreb, po mnogočemu specifičan dio grada, koji ili volite ili ga zaobilazite.

O burnom nastajanju Dubrave svjedoči izložba koja u Muzeju grada Zagreba traje do 31. kolovoza: *Zagrebačka Dubrava – od predgrađa do grada*, autora Kristijana Strukića i brojnih suradnika. Fenomen Dubrave dovoljan je za nekoliko zasebnih izložbi, a ekipa na čelu s kustosom Strukićem osmislila je priču o transformaciji Dubrave kroz četiri glavne teme: doseljavanje, infrastrukturu, privredu i društveni život.

Napisala: **Martina Kalle**
Foto: **Muzej grada Zagreba**
i **Zlatko Kalle**

Urbane vizure i početak doseljavanja na uže područje Dubrave, od Oporovečke do produljene Branimirove, počelo je već tridesetih. Starosjediocima Dubrave možemo smatrati željezničare i njihove obitelji, koji su se u područje donjeg dijela Dubrave doseljavali za poslom. Stoga je najstarije jezgro Dubrave željezničarska kolonija u današnjoj Slavenskoj ulici.

kraj Zagreba! Ljudi su kupovali zemljišta za vikendice, ali kako je infrastruktura kasnila, za veće naseljavanje trebalo je čekati do završetka Drugoga svjetskoga rata.

Ma koliko Rade Hribar bio dalekovidan, kupovina parcela u Donjoj Dubravi u sumrak Drugog svjetskog rata ipak nije bila pametan potez. Blizina pruge i

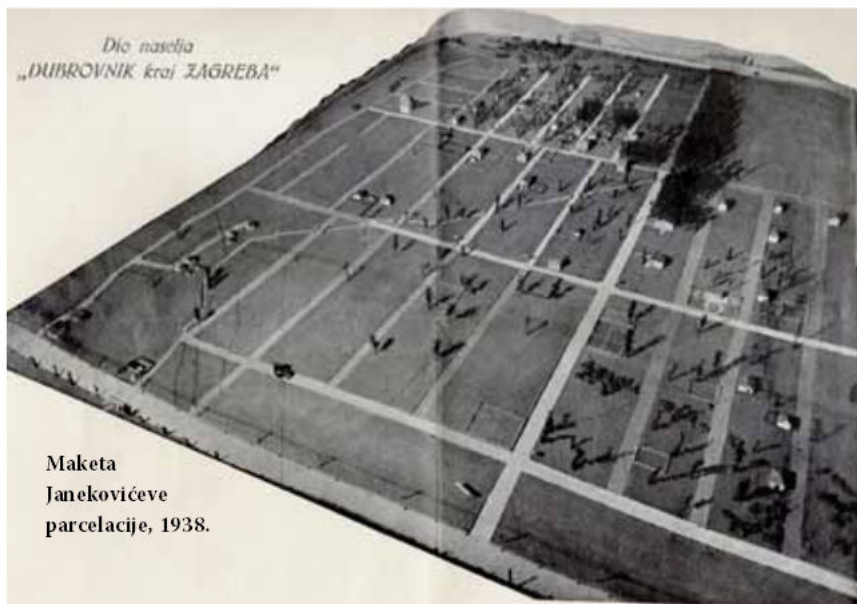
ortogonalnim rasterom ulica i obiteljskim kućama. Ulice su nosile imena prema drveću. Legenda kaže da se doseljenicima sugeriralo da sade drveće prema imenu ulice.

Ali jedno su planovi, a drugo golemi pritisak novopridošlih stanovnika koji se masovno doseljavaju u Zagreb u potrazi za poslom. I tako nastaje problem "spontane izgradnje" ili, kako se to uobičajeno kaže, divlje gradnje. Daleko od toga da je to bio isključivo problem Dubrave. Naglu industrijalizaciju i rastuću potrebu za radnom snagom urbanizam jednostavno nije mogao pratiti. Divlja izgradnja često je bila tema tadašnjih novina. Mjesta je bilo, teren je ravan i naveliko se gradilo. Prolijevale su se žuč i tinta, lomila se koplja, kako bi se zaključilo da – rušenje nije rješenje. Barem tako kaže veliki naslov u Večernjem listu, u lipnju 1962.

Kronični problem Dubrave dugo je godina bila infrastruktura, a posebno vodovod koji nije pratio razvoj naselja. Još sedamdesetih se po vodu išlo na ulične pumpe, takozvane "želzne Francecke". Drugi gorući komunalni problem u Dubravi bio je nedostatak asfalta. "Trnava bez metra asfalta", vrišti sa stranica Večernjaka, šezdesetih. Makadam, lokve i blato do sedamdesetih su bili svakodnevica stanovnika Dubrave.

Dubrava je, piše Večernji list, 1962. već bila gradić. Sa 30.000 stanovnika prešla je, primjerice, Daruvar. Kolikogod se Dubrava polako pretvarala u grad, još sredinom sedamdesetih tu su se mogle sresti domaće životinje. Preljepa fotografija iz arhiva Večernjeg lista prikazuje konje koji pasu pred stambenom zgradom na Klaki.

Dubrava i dalje raste. Statistika kaže da je prije deset godina u njoj živjelo malo manje od 100.000 stanovnika. Trebalo je organizirati i prijevoz za tolike putnike jer vlak ipak nije bio dovoljan. Ma koliko bila za tadašnje pojmove daleka periferija, Dubrava je relativno rano tramvajem povezana s gradom: tramvaj je do Dubrave stigao već 1942. O priči o tramvaju, koji će pedesetak godina kasnije provoziti i dalje, do Dupca, svjedoči fotografija iz 1986. koja prikazuje okretište tramvaja u Dubravi u 5.45 ujutro. Gužva u taj rani sat veća je od one u subotnje prijepodne u najstrožem centru grada.

Dubrovnik kraj Zagreba

Temelj planskoj izgradnji budućeg naselja udario je slovenski industrijalac Rade Hribar koji je u međuratno doba od Kaptola kupio teren na dijelu današnje Gornje Dubrave, dao napraviti 400 parcela te ih krenuo prodavati. Buduće naselje imalo je vrlo poetično ime: zvalo se Dubrovnik

aerodroma na susjednom Borongaju bili su savršena meta zračnih napada. Rat je završio, a golemo prostranstvo na istoku grada pokazala su se kao pravi prostor za ostvarenje idealnoga grada, planiranog po mjeri čovjeka. I uistinu se Dubrava u početku gradila planski: nakon velike poplave 1964. podignuta je Trnava – naselje s

Zeleni Miroševac

Usporedno s ambicioznim urbanističkim planovima, ubrzo nakon Drugoga svjetskoga rata počinje se razmišljati o novom gradskom groblju jer Mirogoj više nije mogao zadovoljiti potrebe rastućega grada. Odluka je pala na Dubravu. Standardna priča s ovih prostora: velebitni planovi i kronični nedostatak novca nisu mimoišli niti Miroševac koji niti danas nije dovršen prema prvotnim planovima. Ipak, novo je groblje svečano otvoreno 12. studenoga 1952., a prva je na njemu našla posljednje počivalište izvjesna Gizela Dražić.

Priča s Miroševcem nije išla glatko. Novo je groblje bilo udaljeno od centra grada i neuređeno, novca za uređenje kronično je nedostajalo, pa je planirane grobne površine s vremenom pojela divlja izgradnja. Danas Miroševac nosi titulu jednog od najzelenijih groblja u Hrvatskoj

u izvedbi braće Neugebauer i da je Ivica Percl iz Dubrave krenuo protestirati protiv cijeloga svijeta poput domaćeg Donovana, ali za pravu lomljivu trebalo je čekati prijelaz sedamdesetih u osamdesete i Novi val na kojem će na scenu iskočiti Prljavo kazalište. U prenapućenom naselju s nesređenom infrastrukturom i s etiketom teške periferije koju svatko iz centra grada, tko imalo drži do sebe, izbjegava u širokom luku raste val mladih i bijesnih, koji će sedamdesetih poharati Europu – punk! Prljavo kazalište odavno je prestalo biti punk bend, ali je i nakon trideset godina postojanja neraskidivo vezan uz Dubravu. Mogli bismo reći da su Prljavci najpoznatiji brand Dubrave.

Punkereri su u međuvremenu postali *mainstream*, asfalt i vodovodna mreža premrežili su cijelu Dubravu, pokop na Miroševcu postao je uobičajen, tvornice su, na žalost, zamijenili trgovački centri. Dubrava konačno više nije na kraju svijeta, ali ostaje mjesto zanimljive prošlosti i najveći zagrebački multikulturalni prostor. ●

► Jugoton, Jadran film i punk

A u rano jutro na posao se u Dubravu odlazilo u Tvornicu autobusa Zagreb te Jugoton, danas Croatia records. Autobusi iz tvornice u Dubravi vozili su na gotovo svim kontinentima. Iz Jugotonovih pogona izlazio je jedan od najtraženijih artikala socijalističkih godina – vinilne ploče: longplejke i singlice. Anegdota iz vremena davno prije ilegalnog 'skidanja' glazbe s interneta kaže da je Jugoton u doba najveće popularnosti Bijelog dugmeta u tri smjene "stancio" albume Dugmića, da zadovolji gladno tržište.

U Jugotonovu susjedstvu nalazila se i tvornica snova, a i novca – Jadran film. U zlatno doba velikih međunarodnih koprodukcija u Dubravi su se gradile egipatske piramide, prolazile su vojne parade po ulicama antičkog Rima, vodile se bitke prsa o prsa na život i smrt, a u filmskome gradu moglo se naletjeti na Orsona Wellesa, Anthonyja Perkinsa ili Sama Pe-

ckinpacha. Jadran film priča je koja zaslužuje vlastitu izložbu, a na ovoj se izložbi ističe rijetko reproduciran plakat za "Rondo" - remekdjelo hrvatske kinematografije, čiji plakat estetikom i grafičkim rješenjem ostavlja daleko iza sebe gotovo sva dotadašnja i kasnija rješenja filmskih plakata.

Čarobna privlačnost filma nije mimoišla niti Dubravu. Prvo kino u Dubravi je otvoreno još prije Drugog svjetskog rata: nekad kino Dubrava, potom kino Bratstvo pa ponovno Dubrava, danas je - prazan poslovni prostor.

Da se nove doseljenike nije gledalo isključivo kao potencijalne kupce stanova, već kao ljude sa svojim kulturnim potrebama, govori i ambiciozno zamišljen Kulturni centar Dubrava, osnovan još 1958.

Najpoznatiji kulturni proizvod *made in Dubrava* ipak nije izašao iz službene kulture, već iz podzemlja. Istina je da se u Dubravi već davno prašio rock'n'roll

Olimpijci iz "kadice"

Ruku pod ruku s kulturnim, u Dubravi se njeguje i sportski život. Oдавно se tu igraju nogomet i košarka, treniraju boks i borilačke vještine, pliva. Malo je poznato da je Dubrava dala i dva olimpijca: iz Tae kwon do kluba Dubrava dolazi brončana olimpijka Martina Zubčić, a Plivački klub Dubrava ponosi se svojim najpoznatijim članom - Dujom Draganjom. Plivački klub, osnovan oko popularne „kadice“ - bazena u sklopu Osnovne škole Marije Jurić Zagorke, mjesto na kojem su mnogi stanovnici Dubrave naučili plivati, danas je najtrofejniji plivački klub u Hrvatskoj.